ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ ਪੰਜਾਬੀ

ਮੇਰਾ "ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕੇ" ਕਾਇਦਾ

ÄŎ SiƻķïÆ Pŋjabï

Myra "siƻķ raj ɗy siƻky" kaĖɗa

Let's Learn Punjabi

My Sikh Empire's Currency
Punjabi Primer

ਤਨਵੀਰ ਸਿੰਘ

Tanveer Singh

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ ਪੰਜਾਬੀ

ਮੇਰਾ "ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕੇ" ਕਾਇਦਾ

ÄŎ Siƻḳïǽ Pŋjabï

Myra "siƻḳ raj ɗy siƻky" kaĖɗa

Let's Learn Punjabi

My Sikh Empire's Currency
Punjabi Primer

ਤਨਵੀਰ ਸਿੰਘ

Tanveer Singh

ਅਕੱਥ ਕਥਾ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਸ

ਟੋਰੰਟੋ । ਓਂਟੈਰੀਓ । ਕੈਨਡਾ

Akath Katha Publications
Toronto, Ontario, Canada

This work is licensed under a Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License available at
https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

You are free:
to copy and redistribute the material in any medium or format

The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

Under the following conditions:

Attribution	You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made. You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
Non commercial	You may not use this work for commercial purposes.
No Derivative Works	If you remix, transform, or build upon the material, you may not distribute the modified material.

No additional restrictions :	You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.
Notices:	You do not have to comply with the license for elements of the material in the public domain or where your use is permitted by an applicable exception or limitation.
	No warranties are given. The license may not give you all of the permissions necessary for your intended use. For example, other rights such as publicity, privacy, or moral rights may limit how you use the material.

CC BY-NC-ND 4.0 2019 Tanveer Singh, Akath Katha Publications, Ontario, Canada.
Some rights reserved.

ਇਹ ਕਾਰਜ (ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਰਾ "ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕੇ" ਕਾਇਦਾ) ਆਮ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਗੁਣ ਆਰੋਪਣ-ਗੈਰ ਵਪਾਰਕ-ਗੈਰ ਵਿਉਤਪੱਨ ਬੇ ਤਬਦੀਲ ੪.੦ ਕੋਮਾਂਤਰੀ ਆਗਿਆ ਪੱਤਰ ਹੇਠ ਮੁਹਇਆ ਕਰਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ॥

ਤੁਸੀਂ ਅਜਾਦ ਹੋਂ:

ਇਸ ਕਾਇਦੇ ਦੀ ਨਕਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਭੀ ਮਾਧਿਅਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜਾ ਪੀ ਡੀ ਐਫ ਰਾਹੀਂ । ਮੁੜ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਾਸ੍ਤੇ ॥

ਸਿਰਫ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ:

ਗੁਣ ਆਰੋਪਣ — ਇਸ ਕਾਇਦੇ ਦਾ ਗੁਣ ਆਰੋਪਣ ਕਰਨਾ ਹੈ(ਮਗਰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੰਝ ਜਾਪੇ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਅਕੱਥ ਕਥਾ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ੍ਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜਾਂ ਲੇਖਕ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਹਮਤਿ ਹੈ) । ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਕੜੀ ਜਾ ਲਿੰਕ ਮੁੱਹਿਆ ਕਰਾਓ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਇਸ ਕਾਰਜ 'ਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ ॥

ਗੈਰ ਵਪਾਰਕ — ਇਸ ਕਾਇਦੇ ਦਾ ਇਸ੍ਤੇਮਾਲ ਤੁਸੀ ਕਿਸੇ ਵਪਾਰਕ ਕੰਮ ਵਾਸ੍ਤੇ ਜਾਂ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਵਾਸ੍ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ॥ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਛਾਪ ਕੇ ਵੇਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਨਾਫਾ ਨਹੀਂ ਕਮਾ ਸਕਦੇ॥

ਗੈਰ ਵਿਉਤਪੱਨ — ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕਾਇਦੇ'ਚ ਫੇਰ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਫੇਰ ਇਹ੍ਹੇ'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਬਨਾ ਸਕਦੇ ਹੋਂ ॥ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇ੍ਹਧੇ'ਚ ਫੇਰ ਬਦਲ ਕਰਦੇ ਹੋਂ ਤੇ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ॥

ਹੋਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ — ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਨੂੰਨੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਾਂ ਤਕਨੀਕੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਜਿੜ੍ਹੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਆਗ੍ਯਿਆ ਪੱਤਰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥

ਹਿਦਾਇਤਾਂ : — ਤੁਹਾਨੂੰ ਓਹ ਚੀਜਾਂ ਜਿੜ੍ਹੀਆਂ ਲੋਕਕ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ'ਚ ਨੇ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਛੋਟ ਹੈ ॥ ਓਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜਾਂ ਵਾਸ੧ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਆਗਿਆ ਪਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੀ ਵਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ॥ ਇਹ ਆਗ੍ਯਿਆ ਪਤ੍ਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਆਗ੍ਯਿਆ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਦੇਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਸੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਣਾ ਚਾਹੋ ॥ ਜਿਵੇਂ ਮਸ਼ਹੂਰੀ । ਨਿਜਤਾ ਜਾਂ ਨੈਤਕ ਹੱਕ ॥

ਇਹ ਤਰਜਮਾ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹੂਲਿਅਤ ਵਾਸ੍ਤੇ ਮੁਹਇਆ ਕਰਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਭੀ ਸ਼ੱਕ ਜਾਂ ਸ਼ੁਭਾ ਦੀ ਹਾਲਤ'ਚ English Version ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ॥

CCBY-NC ND 4.0 ੨੦੧੯ ਤਨਵੀਰ ਸਿੰਘ । ਅਕੱਥ ਕਥਾ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ੍ਸ । ਓਟੈਰੀਓ । ਕੈਨਡਾ ॥ ਕੁਝ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ॥

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ ॥ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋੱਲੀ ਦਾ ਹਾਲ ਅੱਜ ਦੋਵਾਂ ਪੰਜਾਬਾਂ'ਚ ਮਾੜਾ ਹੈ ॥ ਲਹਿੰਦੇ'ਚ ਉਰਦੂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ ਜਾਓਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ'ਚ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ ॥ ਜੇ ਕੋਈ ਇਕ ਭਾਖਾ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭ੍ਰਿਧਾ ਕਸੂਰ ਓਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਸਿਰ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਬੋੱਲੀ ਨੂੰ ਹੀਣਤਾ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਬੋੱਲੀ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਜੱਫ਼ੇ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ॥ ਅੱਜ ਓਹ ਸਮਾਂ ਆ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਨਾਮੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟਾ ਛੱਡਨਾ ਹੈ ॥ ਪੰਜਾਬ'ਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟਾਕਰੀ ਲੰਡੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਲਿਪੀਆਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਨੇ ॥ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ/ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ ॥

ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਦਰੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੰਜਾਬੀ ਵੱਲ ਮੋੜੋ ॥ ਓਪਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਕਾਇਦੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤ੍ਰੇ ਜਾਣ ਜਿੜ੍ਹੇ ਬਚ੍ਚਿਆਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਣ'ਚ ਵਧਾਓਣ ॥ ਸੋ ਇਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਖਾਤਿਰ ਅਸੀਂ ਨਵਾਂ ਕਾਇਦਾ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਲੈਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਾਂ ॥ ਸਿੱਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਸੱਚ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ॥ ਕਦੇ ਕਦੇ ਸਿਰਫ ਸਿੱਕਿਆਂ ਰਾਹੀ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਸਿਕੰਦਰ ਹਿੰਦੁਸ੍ਤਾਨ ਕੀ ਸੱਚ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ? ਭ੍ਰਿਧਾ ਜਵਾਬ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਕੇ ਦੇਂਦੇ ਨੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖਰੋਸ਼ਠੀ ਅਤੇ ਦੂਝੇ ਪਾਸੇ ਯੂਨਾਨੀ ਜਾਂ ਗ੍ਰੀਕ'ਚ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥ ਸਿਖ ਸਿੱਕੇ ਵਿਕ੍ਰਮ ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਕ੍ਰਮ ਸੰਮਤ ੧੯੦੬ ਤਾਂਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਤੇ ਗਏ ਸੀ ॥ ਇਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦਸ਼ਾਹੀ ਮੁਖ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥ ਬਹੁਤੇ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਫੇਰ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪੱਈਏ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥ ਪੈਸਿਆਂ'ਚ ਅੱਧਾ ਪੈਸਾ ਜਾ ਧੇੱਲਾ । ਦੋ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਟਕਾ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥ ਇਕ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਫਲੂਸ ਜਾਂ ਪਾਅ ਆਨ੍ਹਾ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ॥ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ'ਚ ਦੁਆਨ੍ਹੀ । ਚੁਆਨ੍ਹੀ ਅਤੇ ਅਠਿਆਨ੍ਹੀ ਭੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ ॥ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ । ਦੂਣੀ ਮੋਹਰ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬੁਗਟੀਆਂ ਭੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ ॥ ਇਕ ਬੁਗਟੀ ੫ ਰੁਪੱਈਆਂ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ॥ ਇਕ ਮੋਹਰ ੧੬ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪੱਈਆਂ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ॥ ਮੁਲਤਾਨ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਸਿਖ ਰਾਜ ਖੁੰਝੇ ਜਾਣ ਤੋ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਰੁਪੱਈਆ ਸਿਖ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਤਨਖ੍ਹਾ ਦੇਣ ਵਾਸ੍ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿਓਂਕਿ ਘੇਰਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਚਾਂਦੀ ਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ ॥ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਸਿੱਕੇ ਪੰਜਾਬ'ਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਦੁਜੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ । ਗਵਾਲਿਅਰ । ਰੀਵਾ ਜਾਂ ਹਿੰਦੁਸ੍ਤਾਨ ਦੇ ਅੱਜ ਦੇ ਮਧ ਪਰਦੇਸ਼ ਸੂਬੇ'ਚ ਭੀ ਚਲਦੇ ਸੀ ਕਿਓਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਵਧੀਆ ਕਰੰਸੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜਕਲ ਦਾ ਅਮਰੀਕੀ ਡੌਲਰ ਹੈ ॥ ਪਰ ਆਮ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਘਟ ਗਿਨਤੀ ਲੋਕ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ॥ ਉੱਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਚ੍ਚਿਆਂ ਅਤੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ(ਕਰੰਸੀ) ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਅਤੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਫਰੋਲਣ'ਚ ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਇਦਾ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ/ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਿੱਖਣ ਜਾਂ ਸਿਖਾਓਣ'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ॥

ਗੁਰ ਫਤਿਹ

ਤਨਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਸੇਵਾਦਾਰ ਓਪਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ

ਟੋਰੰਟੋ । ਓਂਟੈਰੀਓ

ਕੈਨਡਾ

੧ ਸਤੰਬਰ ੨੦੧੯

ਓਮ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ
Ŏm vaLa rupƨËÄ
(Rupee with Om)

ਇਹ ਰੁਪੱਈਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੭'ਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਰਾ ਗਇਆ ਸੀ ॥ ਇ੍ਹਧੇ'ਚ ਦੇਵਨਾਗਰੀ'ਚ ਓਮ ਵੇੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥

Ėh rupƨËÄ sɹï Ȧmɹiŧsr tksaL ŧoɲ vi: s: 1897'c mharaja ķŗg siɳġ ɗy raj'c jarï kïƨŧa gĖÄ sï .
Ėɥđy'c ɗyvnagrï'c Ȯm vyķiÄ ja skɗa hÿ .

This is Rupee with "OM" symbol a VS 1897 issue under the reign of Maharaja Kharag Singh.

ਅ

ਅਰਸੀਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ

ȦrsivaLa rupƻËÄ

(Arsiwala Rupee)

ਇਸ ਸਿੱਕੇ ਨੂੰ ਅਰਸੀਵਾਲਾ ਸ਼ਾਹੀ ਕਹਿਆ ਜਾਓਂਦਾ ਸੀ ॥ ਕੁਝ ਲੋਗ ਇਸਨੂੰ ਬੇਰ ਫੁਲਸ਼ਾਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ । ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ॥ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਵਿ: ਸ: ੧੮੬੩'ਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥ ਇਸ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਰਿਸ਼੍ਤਾ ਮੋਰਾਂਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕੇ ਨਾਲ ਹੈ ॥ ਇਹ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ॥ ਢ੍ਰਿਦੀ ਇਬਾਰਤ'ਚ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਅਕਾਲ ਲਫਜ਼ "ਕਾਲ" ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਬਿਨਾ ਅਲਿੱਫ ਦੇ ॥

Ės siƻky nüŋ ȦrsïvaLa ƨahï khiÄ jaȮɲɗa sï . huṇ Ėsnüŋ byr fuLƨahï khiŋɗy ny, pr ėh khiṅa glŧ hÿ. Ėh sɹï Ȧmɹiŧsr tksaL ŧoɲ vi: s: 1863'c mharaja rṇjïŧ siŋġ ɗy raj'c jarï hoĖÄ sï . Ės siƻky ɗa riƨŧa moraɲƨahï siƻky naL hÿ . Ėh Ůs kism ɗa hï hÿ . Ėɥɗï Ėbarŧ'c farsï ɗa ȦkaL Lfz "kaL" krky Liķiÿ miLɗa hÿ , bina ȦLiƻf ɗy .

This is Arsiwala shahi Rupee. Now some pople call it Ber Ful Shahi or the flower of Ziziphus mauritiana, also known as Chinese date, Chinese apple, jujube, Indian plum, Regi pandu, dunks (in Barbados) or masau. But calling these types Ber Ful Shahi, is incorrect. This is an Amritsar mint issue of VS 1863 under reign of Maharaja Ranjit Singh and is closely related to Moranshahi types. Farsi word "Akal" on these type of coins is spelled "Kal" without the Farsi letter "Alif".

ਇੱਕ ਪੈਸਾ

Ėk pÿsa
(One Paisa)

ੲ

ਇਕ ਪੈਸਾ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ॥ ਇਹ ਪੈਸਾ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇ੍ਹਧੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਰਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਬਰਤਸਰ ਜੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ॥ ਵਿ: ਸ: ੧੮੮੫ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਵੇੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥ ਮੇਜਰ ਹੈਨ੍ਰਰੀ ਕੋਰ੍ਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ'ਚ ਕਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਜਗਾਧਰੀ ਹਰਿਆਣੇ'ਚ । ਛੱਪੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ॥

Ėk pÿsa ƭaɲby ɗa huɲɗa sï . Ėh pÿsa sɹï Ȧmɹiƭsr ƭoɲ mharaja rṇjïƭ siṇġ ɗy raj'c jarï hoĖÄ sï Ȧƭy Ėųđy Ėk pasy ȦkaL shaĖ gurü nank jï Ȧƭy ɗüjy pasy zrb sɹï Ȧɲbrƭsr jï LiḳiÄ hoĖÄ hÿ Ȧƭy pƻƭy ɗa niƨan hÿ . vi◌ః s◌ః 1885 ɗa Ėk hiƻsa vyƻḳiÄ ja skɗa hÿ . myjr hÿnɹrï korɽ ny Äpṇï kiƭab'c khiÄ hÿ ki Ėh siƻky ƨaĖɗ jgađrï hriÄṇy'c , ċaƻpy jaɲɗy sï .

One paisa used to be of copper. This coin was issued from Sri Amritsar mint under Maharaja Ranjit Singh. Obverse legend says "God helps with blessings of Guru Nanak" and reverse has leaf and the legend says "Struck at illustrious Sri Ambratsar (VS) 1885". Major Henry Court in his book has said most likely these coins were minted at Jagadhri, a town in present day Haryana.

ਸ

ਸਤ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ
st vaLa rupƻËÄ
(Rupee with Sat/True)

ਇਹ ਸਤ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ ਹੈ ॥ ਇਹ ਰੁਪੱਈਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਵਿ: ਸ: ੧੯੦੩'ਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥ "ਸਤ" ਇਕ ਬ੍ਰਾਮਣੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ॥ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੂ ਆਖਰੀ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਣ ਲਈ ਮਸਾਣਾ ਨੂੰ ਜਾਉਦੇਂ ਨੇ ਓਹ "ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਤ ਹੈ" ਜੱਪਦੇ ਨੇ ॥

Ėh st vaLa rupƻËÄ hÿ . Ėh rupƻËÄ sɹï Ȧmɹitsr tksaL ton vi: s: 1903'c mharaja ɗLïp siŋġ ɗy raj'c jarï hoĖÄ sï . "st" Ėk bɥamṇï nizan hÿ . jɗon hiŋɗü Äḳrï sŋskar krṇ LË msaṇa nüŋ jaŮɗyn ny Ȯh "ram nam st hÿ" jƻpɗy ny .

This rupee has symbol "Sat" in Gurmukhi. Sat means True. This coin was issued from Sri Amritsar mint in VS 1903 during the reign of Maharaja Dalip Singh. "Sat" is a Brahminic symbol. Hindus chant "Ram naam sat hai" or "Name of the Ram is the truth. ", while they take the remains for the cremation to the grounds.

ਹਰ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ

har vaLa rupƨËÄ

(Rupee with Har/God)

ਹ

ਇਹ ਹਰ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ ਕਸ਼ਮੀਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਵਿ: ਸ: ੧੮੭੮'ਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਦੀ ਸੂਬੇਦਾਰੀ ਹੇਠ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥ ਕਈ ਵਾਰੀ "ਹਰ" ਲਫਜ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਓਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ॥

Ėh hr̤ vaLa rupƨËÄ kƨmïr tksaL ŧoɲ vi̤: s: 1878'c mharaja rn̩jïŧ siɳġ ɗy raj'c hrï siɳġ nLüÄ ɗï sübyɗarï ẖyţ jarï hoĖÄ sï . kË varï "ẖr" Lfz hon̩ krky Lokaɲ ny Ėh smʝiÄ ki Ėh hrï siɳġ nLüÆ ny Äpn̩y naǑɲ ɗa siƨka cLaĖÄ sï .

This is Kashmir mint Sikh issue of VS 1878, issued under governorship of Hari Singh Nalwa and reign of Maharaja Ranjit Singh. Because of the word "Har" many people thought that Hari Singh Nalwa issued these rupees in his own name.

ਕ

ਕਟਾਰ ਵਾਲਾ ਪੈਸਾ

ktar vaLa pÿsa

(Paisa with Dagger)

ਇਹ ਪੈਸਾ ਕਟਾਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰੁਪੱਈਏ ਤੇ ਭੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥

Ėh pÿsa ktar ɗy nizan vaLa hÿ Ȧŧy Ėh mharaja rṇjïŧ siṇġ ɗy raj'c sɹï Ȧmɹiŧsr tksaL ŧoɲ jarï hoĖÄ sï . Ėh nizan sɹï Ȧmɹiŧsr ɗy rupƶËÆ ŧy ßï miLɗa hÿ .

This is Amritsar mint paisa with "Katar" or dagger mark. This coin was issued during the reign of Maharaja Ranjit Singh. This symbol is also available on Sri Amristsar mint rupees.

ਖਾਲਸਾ ਰੁਪੱਈਏ

Ḳalsa rup2ËÆ (Khalsa Rupees)

ਖ

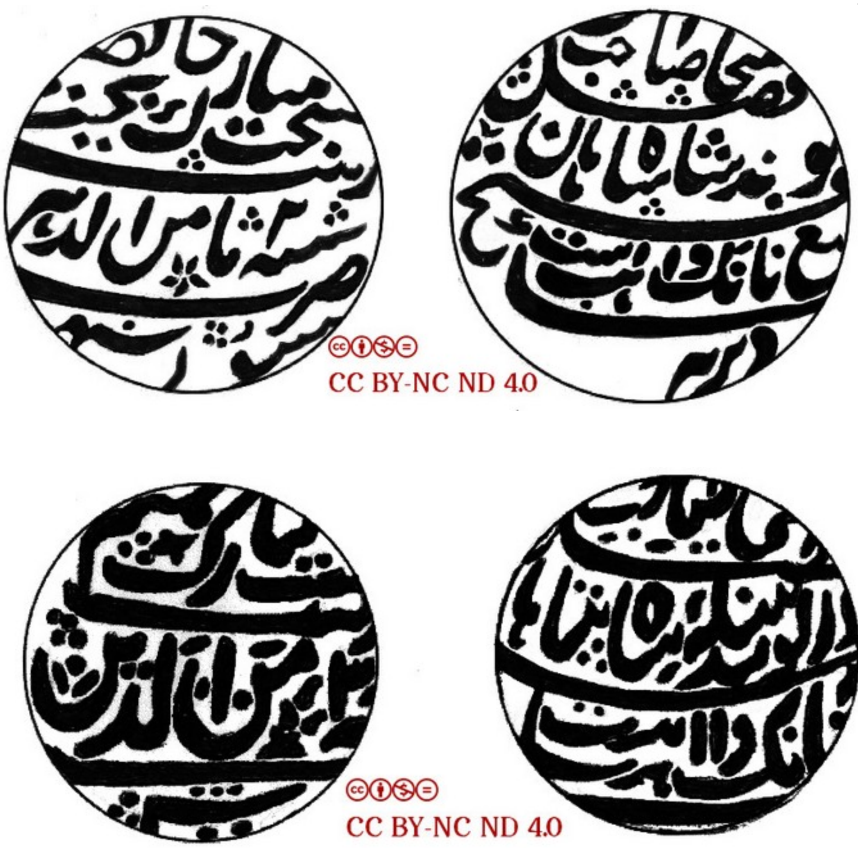

Sketches based on sikhcoin.blogspot.com

ਹਾਂਸ ਹਰਲੀ ਸਿਖ ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਸਿੱਕੇ ਖਾਲਸਾ ਸਿੱਕੇ ਨੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਰੇ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ । ਜਦਕਿ ਆਮ ਸਿਖ ਜਗਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਮਣਦਾ ਹੈ ਕਿਓਂਕਿ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੇ ਲੱਗੀ ਮੁਹਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਕਿਆ ਤੇ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਓਂਦੀ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਸਰਨ ਸਿੰਘ/ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਲੌਗ **sikhcoin.blogspot.com** ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਬਤ ਪਹਿਲਾ ਹੁਕਮਾਨਾਮੇ ਤੇ ਇਸ੍ਤਮਾਲ ਕੀਤ੍ਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਕੇ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦਾ "੨" ਜਾਂ ٢ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦਾ "੩" ਜਾਂ ٣ ਵੇੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥

hanʃ hrLï siḳ si2kiÄɲ dy mahir mutabik Ėh si2ky ḳaLsa si2ky ny Ȧty kisy siḳ srdar ny jarï kït‡y sï ƨaĖd nvab kpür siŋġ ny , jdki Ȧm siḳ jgŧ Ėnɥaɲ nüɳ baba bɲda siŋġ bhadr dy si2ky mɲda hÿ kiȬɲki Ȭnɥaɲ dy Ėk hukmnamy ŧy L2gï muhr Ėnɥaɲ si2kiÄ ŧy Liḳï Ėbarŧ naL myL ḳaȬɲdï hÿ . Ȧty srn siŋġ/dLvinɖr siŋġ dy bLög sikhcoin.blogspot.commutabik baba jï ny sɲbŧ phiLa hukmanamy ŧy Ės‡maL kït‡a hÿ Ȧty phiLy si2ky ŧy farsï da "2" jaɲ ٢ Ȧty düjy ŧy farsï da "3" jaɲ ٣ vy2ḳiÄ ja skda hÿ .

Hans Herrli a Sikh coins expert believes that these rupees were issued by Sikh Sirdars perhaps Nawab Kapur Singh and call these types Khalsa rupees, while Sikhs believe that these were issued by Baba Banda Singh Bahadur because a seal on one of his Hukamnama, an edict, has same legend as on these coins. According to Saran Singh/Dalwinder Singh's blog post at sikhcoin.blogspot.com, , Baba ji used "Sambat Pehla" or first regnal year on his Hukamnama. On the first coin Farsi 2 or "٢" and on second Farsi 3 or ٣ can be seen(3'O Clock) which are indeed regnal years.

ਗ

ਗੋਬਿੰਦਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਾ

Gobinɖƨahï si₴ka

(Gobindshahi Coin)

ਇਹ ਗੋਬਿੰਦਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਾ। ਰੁਪੱਈਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੭'ਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਸੀ ॥ ਇਹ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਨੌਂ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਕਿੱਆ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਗੋਬਿੰਦਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪਈਏ ਭੀ ਕਹਿਆ ਜਾਓਂਦਾ ਹੈ ॥ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਪੱਸੇ ਫਾਰਸੀ'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਦੇਗ ਤੇਗੋ ਫਤ੍ਹ ਨੁਸਰਤ ਬੇਦਰੰਗ ਯਫ਼ਤ ਅਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪੱਸੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਰਬ ੧੮੮੪ ਸੰਬਤ ਮਾਨੂਸ ਮੈਮਨਤ ਜਲੂਸ ॥

Ėh gobinɖƨahï si₴ka, rup₴ËÄ hÿ Ȧty vi: s: 1897'c sɹï Ȧmɹitsr tksaL ŧoŋ jarï kï₴ŧa gĖÄ sï . Ėh ķŗg siŋġ jaŋ nöŋ nihaL siŋġ ɗy raj'c jarï hoĖÄ sï . Ėnɥaŋ si₴ki₴Ä nüɳ baȦɗ vaLy gobinɖƨahï rupËÆ ßï khiÄ jaǑŋɗa hÿ . Ėnɥaŋ ɗy Ėk pa₴sy farsï'c LiķiÄ hÿ ɗyg ŧygo fŧɥ nusrŧ byɗrŋg ÿfǂ Ȧz nank gurü gobinɗ siŋġ Ȧŧy ɗüjy pa₴sy sɹï Ȧmɹiŧsr zrb 1884 sɳbŧ manüs mÿmnŧ jLüs .

This Gobindshahi coin is a rupee and was issued in VS 1897 from Amritsar mint. It was issued under reign of either Kharag Singh or his son Nau Nihal Singh. These type of coins are called later Gobindshahis. Obverse legend in Farsi says "Abundance, power & victory and help without delay are gift of Guru Gobind Singh the Nanak". While reverse legend says "Struck at Sri Amritsar in (VS) 1884"

ਘਸਿਆ ਸਿੱਕਾ
ĠsiÄ siƻka
(Worn out Coin)

ਘ

ਇਹ ਘਸਿਆ ਸਿੱਕਾ ਦੇਵਕੀ ਵਾਲਾ ਪੈਸਾ ਹੈ ॥ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਰਾ ਗਇਆ ਸੀ ॥

Ėh ġsiÄ siƻka ɗyvkï vaLa pÿsa hÿ . Ėh sɹï Ȧmɹiŧsr tksaL ŧoɲ jarï kïƻŧa gĖÄ sï .

This worn out coin is a paisa issued by Amritsar mint and is of the type “Devki”.

ਙ

ਵੰਙ ਪੈਸਿਆਂ ਵਾਲੀ
vɳĜ pÿsiÄɲ vaLï
(Bangle of coins)

ਇਹ ਪੈਸਿਆਂ ਵਾਲੀ ਵੰਙ ਹੈ ॥ ਇ੍ਹਧੇ'ਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਜੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ ॥ ਲੋੱਕੀ ਰੁਪਈਆਂ ਅਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਭੀ ਪਾਓਂਦੈ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥

Ėh pÿsiÄɲ vaLï vɳĜ hÿ . Ėɥđy'c sɹï Ȧmɹiŧsr tksaL ɗy si2ky jɽɥy hoÆ ny . Lo2kï rupËÄɲ Ȧŧy mohraɲ ɗy har ßï paŎɲɗÿ huɳɗy sï .

This is a bangle made up of Sikh paisas of Sri Amritsar mint. People also used to wear necklace of rupees and mohurs.

ਚੁਆਨ੍ਨੀ
cuÄnï
(Quarter Rupee)

ਚ

ਇਹ ਚੁਆਨ੍ਨੀ ਜਾਂ ਚਾਰ ਆਨ੍ਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ॥ ਰੁੱਪਈਏ'ਚ ੧੬ ਆਨ੍ਨੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥ ਇਹ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੯'ਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਸਤਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਸੀ ॥

Ėh cuÄnиï jaɲ car Änиy ɗa si2ka hÿ . ru2pËÆ'c 16 Änиy huɳɗy sï . Ėh vi: s: 1899'c sɹï Ȧmɹistr tksaL ŧoɲ mharaja ƨyr siŋ ɗy raj'c jarï kï2ŧa gĖÄ sï .

This is quarter rupee or 4 annas. A rupee was made up of 16 annas. This coin was issued in VS 1899 during the reign of Maharaja Sher Singh.

ਛ

ਛਤਰ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ

Ċŧr vaLa rupƻËÄ

(Rupee with Parasol)

ਇਹ ਛਤਰ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ ਹੈ ॥ ਇਹ ਵਿ: ਸ: ੧੯੦੦'ਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥ ਊਧੇ ਪੁੱਠੇ ਪਾਸੇ ਭੀ ਇਕ ਤਾਰੀਖ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਿ: ਸ: ੧੮੮੫ ਹੈ ॥ ਇਸਨੂੰ ਰੋਕੀ ਹੋਈ ਤਾਰੀਖ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਓਂਕਿ ਬ੍ਰਾਮਣਾ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੱਕਿਆਂ ਤੇ ਵਿ: ਸ: ੧੮੮੪ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੨ ਤਾਈਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ'ਚ ਵਿ: ਸ: ੧੮੮੫ ਪਾਓਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਬਾਅਦ ਭੀ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ॥

Ėh ċŧr vaLa rupƻËÄ hÿ . Ėh vi: s: 1900'c sɹï Ȧmɹiŧsr tksaL ŧoɲ mharaja ƨyr siɳġ jaɲ mharaja ɗLïp siɳġ ɗy raj'c jarï hoĖÄ sï . Ėɥđy puƻţy pasy ßï Ėk ŧarïķ hÿ jo ki vi : s: 1885 hÿ . Ėsnüɳ rokï hoË ŧarïķ khiṇa koË gLŧ nhïɲ hovyga , kiŎɲki bɥamṇa ɗy khiṇ ŧy mharaja rṇjïŧ siɳġ ny Äpṇy sariÄɲ siƻkiÄɲ ŧy vi: s: 1884 vi: s: 1892 ŧaËɲ Ȧŧy baɗ'c vi: s: 1885 paŎṇa ƨurü kr ɗiƻŧa sï jo ki baȦɗ ßï cLɗa riha .

This is Sikh Rupee with parasol, issued in VS 1900 either in the reign of Maharaja Sher Singh or Maharaja Dalip Singh. On obverse of this coin is "frozen" date VS 1885. Because pundits told Maharaja Ranjit Singh if he does this his life will be prolonged. VS 1884 is the frozen date seen till VS 1892 afterwards VS 1885 was used. This continued even after the demise of Maharaja Ranjit Singh.

ਜਰਨੈਲ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੁਪੱਈਆ
JrnÿL hrï siṇġ ɗa rupƻËÄ
(General Hari Singh's Rupee)

ਜ

ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਵਿ: ਸ: ੧੮੭੮ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਸੁਬੇਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਹੇਠ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਗੋਬਿੰਦਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਿਆ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਸਿੰਘੀ ਰੁਪੱਈਆ ਅੱਖਿਆ ਜਾਓਂਦਾ ਸੀ ॥

Ėh kƨmïr tksaL ɗa vi: s: 1878 ɗa siƻka subyɗar hrï siṇġ nLüÄ hyţ mharaja rṇjïŧ siṇġ ɗy raj'c jarï hoĖÄ sï . Ėnuyaɲ siƻkiÄɲ ɗï Ėbarŧ gobiṇɗƨahï siƻkiÄ vaLï hÿ Ȧŧy Ėnuyaɲ nüṇ hrï siṇġï rupƻËÄ ÄƻķiȦ jaŎɲɗa sï .

This is the Kashmir mint issue of VS 1887 of Sikh occupation of Kashmir under Governor Hari Singh Nalwa. These rupee types were called Hari Singhi Rupee and bore Gobindshahi legends.

ਝ

ਝੰਡੇ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ

ʝŋdy vaLa rupƨËÄ

(Rupee with Flag)

ਇਹ ਝੰਡੇ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਵਿ: ਸ: ੧੯੦੨'ਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥ ਇਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ॥

Ėh ʝŋdy vaLa rupƨËÄ sɹï Ȧmɹitsr tksaL tɔŋ vi: s: 1902'c mharaja ɗLïp siŋġ ɗy raj'c jarï hoĖÄ sï . Ėh nankƨahï siƨka hÿ .

This is a Nanakshahi Rupee with Flag symbol, issued by Sri Amritsar mint in the year VS 1902 in the reign of Maharaja Dalip Singh.

ਜੰਵ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ

jnʆ vaLa rupƺËÄ

(Marraige Party Rupee)

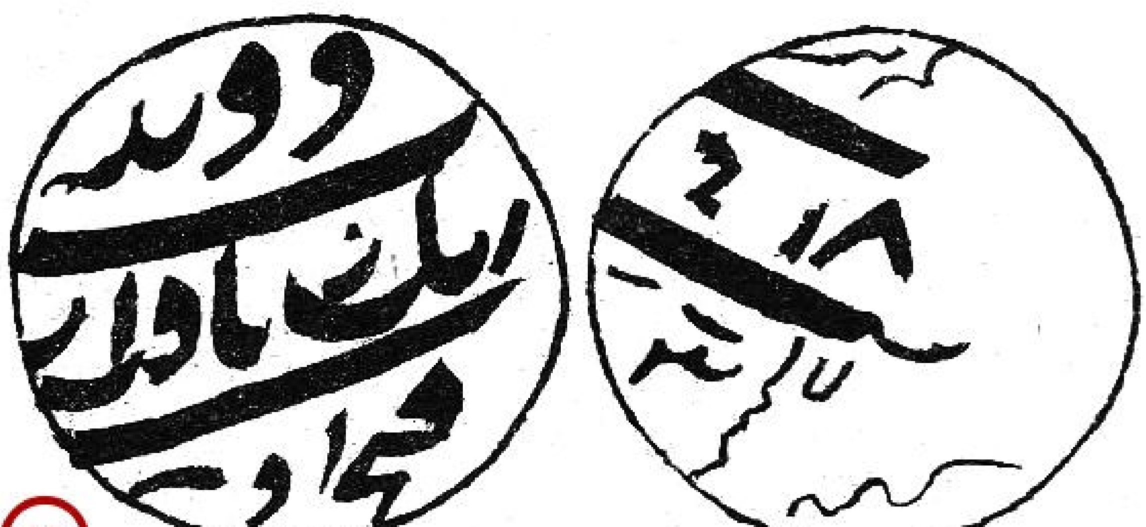

ਇਹ ਜੰਵ

ਵਾਲਾ ਰੁੱਪਈਆ ਜਾਂ ਕੰਵਰਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪੱਈਆ ਵਿ: ਸ: ੧੮੬੬ ਦਾ ਹੈ ॥ ਇਹ ਗੋਬਿੰਦਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ॥ ਇਹ ਵਿਆਹਾਂ ਮੌਕੇ ਵੰਡਿਆਂ ਜਾਉਂਦਾ ਸੀ ॥ ਇਸ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਜਿਕਰ ਜਰਨਲ ਔਫ ਏਸ਼ੀਐਟਿਕ ਸੋਸਾਈਟੀ ਔਫ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹ ੩੩ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਇਹ ਸਿੱਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਖੁੰਝਣ ਦੇ ਦਸ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਜਿਲੇ'ਚ ੧੮੫੯ ਈਸਵੀ'ਚ ਚਲਦੇ ਸੀ ॥ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਅੰਗਰੇਜੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਵਿ: ਸ: ੧੯੦੬'ਚ ਜਾਂ ੧੮੪੯ ਈਸਵੀ'ਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸੀ ॥ ਅਤੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਾਲ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜੀ ਹਿੰਦ ਰੁਪੱਈਆਂ'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ ਸੀ ॥

Ėh jnʆ vaLa ruƺpËÄ jaɲ knʆrɀahï rupƺËÄ vi: s: 1866 ɗa hÿ . Ėh gobinɗɀahï siƺka japɗa hÿ . Ėh viÄhaɲ moƺky vnɗiÄɲ jaŪnɗa sï . Ės siƺky ɗa jikr jrnL Ăf ÆɀïÆtik sosaËtï Ăf bngaL ɗï jiL½ɗ 33 vic hoĖÄ hÿ . Ėh siƺky siƺķ raj ķunjņ ɗy ɗs saL mgroɲ ßï pnjab ɗy gujraŧ jiLy'c 1859 Ësvï'c cLɗy sï . siķ raj ɗy siƺky Ȧngryjï hkümŧ ny vi: s: 1906'c jaɲ 1849 Ësvï'c bnɗ kr ɗiƺŧy sï . Ȧŧy Ŏnyaɲ nünɲ ȡaL ky Ȧngryjï hinɗ rupƺËÄɲ'c ŧbɗïL kr ɗiƺŧa gĖÄ sï .

This is Kunjarshahi Rupee of VS 1866. This appears to be a Gobindshahi Rupee. This Rupee is mentioned in the Journal of Asiaitic Society of Bengal Vol XXXIII. It's said there that this used to be presented during marriages. This coin was in circulation in 1859 AD, 10 years after the annexation of Sikh Empire, in the bazaars of Goojrat Disctrict, the Punjab. Sikh currency was declared dead currency after annexation and was melted to make Sikka Rupees of the British India.

ਟ

ਟਕਸਾਲ
tksaL
(Mint)

ਟਕਸਾਲ'ਚ ਸਿੱਕੇ ਛਾੱਪੇ ਜਾਓਂਦੇ ਸੀ ॥ ਸਿਖ ਰਾਜ'ਚ ਕੋਈ ੧੫ ਜਾਂ ੧੬ ਟਕਸਾਲਾਂ ਸੀ ॥ ਸੱਭ'ਤੋ ਵੱਢੀ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਸੀ ॥ ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਲਾਹੋਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੁਲਤਾਨ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਪਿੰਡ ਦਾਦਣ ਖਾਂ ਜਾਂ ਨਮਕ । ਡੇਰਾਜਾਤ ਮੰਕੇਰਾ ਝੰਗ ਜੱਮੂ ਵਗੈਰਹ ॥ ਇਕ ਟਕਸਾਲ ਅਨੰਦਘਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਿੱਕੇ ਲੱਭਦੇ ਨੇ ਪਰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ॥ ਇਸ ਤਸਵੀਰ'ਚ ਨਮਕ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਮੁਲਤਾਨ ਅਤੇ ਮੰਕੇਰਾ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਨੇ ॥

tksaL'c siƻky ċaƻpy jaŎɲɗy sï . siķ raj'c koË 15 jaɲ 16 tksaLaɲ sï . sƻß'ŧo vƻɗ̣ï sɹï Ȧmɹiŧsr ɗï tksaL sï . bakï kuɟ Ės ŧrɥaɲ sï Lahor kɜmïr muLŧan pyɜavr piɳd ɗaɗṇ ķaɲ jaɲ nmk , dyrajaŧ mɳkyra ɟɳg jƻmü vgÿrh . Ėk tksaL Ȧnɳɗġr ɗy bhuŧ siƻky Lƻßɗy ny pr Ėh pŧa nhïɲ ki Ėh kiƻŧy sï . Ės ŧsvïr'c nmk pyɜavr muLŧan Ȧŧy mɳkyra ɗy siƻky ny .

Mint is where coins were struck. Sikh Empire had 15/16 mints. Biggest of them all was Sri Amritsar mint. Other mints were located at Lahore, Kashmir(Srinagar), Jammu, Multan, Peshawar, Pind Dadan Khan or Nimak, Derajat, Mankera. Lots of coins are found which have "Anadghar" as mint name but it's not known where they were actually minted. In the adjacent picture one can see Nimak, Peshawar, Multan and Mankera mint coins.

ਠੱਪਾ

ţƻpa

(Die , coin)

ਠ

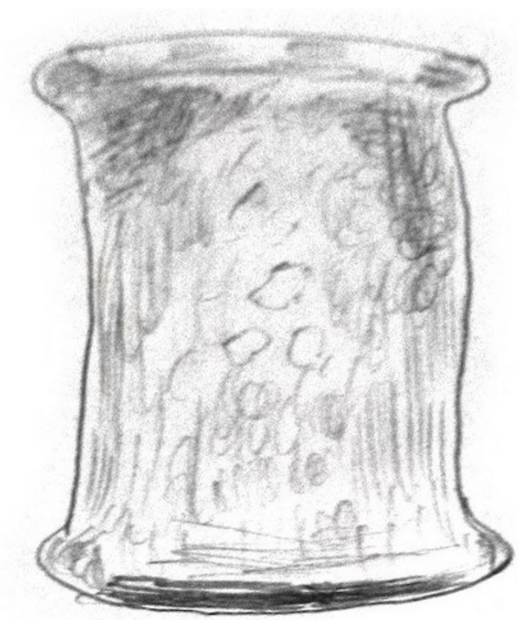

4.0 2019 Open Gurdwara Foundation

ਇਹ ਠੱਪਾ ਸਿੱਕੇ ਘੜ੍ਹਣ'ਚ ਇਸੁਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ॥ ਇਸ ਤਸਵੀਰ'ਚ ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਹੈ ॥ ਦੋਵਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂਚ ਕੋਰਾ ਸਿੱਕਾ ਤੱਤਾ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਓਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਤੋਂ ਹਥੌੜੇ ਨਾਲ ਸਟ੍ਰ ਮਾਰੀ ਜਾਓਂਦੀ ਸੀ ਜ੍ਹਿਧੇ ਨਾਲ ਸੱਚੇ'ਚ ਛੱਪੀ ਇਬਾਰਤ ਸਿੱਕੇ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਓਂਦੀਂ ਸੀ ॥

Ėh ţƻpa siƻky ġŗʮņ'c Ės‡maL hunɗa sï . Ės ŧsvïr'c hyţLa hiƻsa hï hÿ . ɗovaɲ hiƻsiÄɲc kora siƻka ŧƻta kr ky rƻķiÄ jaŎɲɗa sï Ȧŧy Ūƻŧoɲ hŧöŗy naL stʮ marï jaŎɲɗï sï jʮiđy naL sƻcy'c ċƻpï Ėbarŧ siƻky Ūƻŧy cŗʮ jaŎɗïɲ sï .

This is lower part of the Sikh coin die set. A coin blank was warmed and put within the die set and was struck with a blow of hammer. This imprinted the legend on the coin.

ਡ

ਡੇਰਾਜਾਤ ਰੁਪੱਈਆ
Dyrajaŧ rupƻËÄ
(Derajat Rupee)

ਇਹ ਡੇਰਾਜਾਤ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਵਿਃ ਸਃ ੧੮੯੮ ਦਾ ਰੁਪੱਈਆ ਹੈ ॥ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ'ਚ ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀੱਤੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਤੇ ਡੇਰਾਜਾਤ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਨਾਓਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ॥ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਭੀ ਇਹੀ ਕਵਾਇਦ ਚਾੱਲੂ ਰੱਖੀ ॥ ਇਹ ਸਿੱਕਾ ਮਾਈ ਚੰਦ ਕੌਰ ਦੇ (ਨੌਂ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਚ੍ਹੇ ਦੇ ਨਾਂਓਂ ਤੇ) ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਖਤ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥

Ėh dy̤rajaŧ tksaL ɗa vi: s: 1898 ɗa rupƻËÄ hÿ . mugLaŋ ɗy zmany'c dyra ĖsmaËL k̨aŋ ŧoŋ jarï kïƻŧy siƻkiÄŋ ŧy dyrajaŧ tksaL ɗa naÖŋ hunɗa sï . siƻk̨aŋ ny ßï Ėhï kvaĖɗ caƻLü rƻk̨ï . Ėh siƻka maȨ̈ cnɗ kör ɗy (nöŋ nihaL siŋġ ɗy hoņ vaLy bcɔy ɗy naŋÖŋ ŧy) jaŋ mharaja ƨyr siŋġ ɗy vk̨ŧ jarï hoĖÄ sï .

This is VS 1898 rupee issued under the reign of either Mai Chand Kaur(Factual Regent for unborn child of Nau Nihal Singh) or Maharaja Sher Singh, by Derajat mint. Under Mughals Dera Ismail Khan used to mint coins under Derajat name and Sikhs continued the tradition.

ਢਾਈ ਰੁਪੱਈਏ
ḍaË rup2ËÆ
(Two & Half Rupees)

ਢ

ਇਹ ਢਾਈ ਸਿੱਖ ਰੁਪੱਈਏ ਨੇ ॥ ਰੁਪੱਈਏ ਲਾਹੋਰ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਅਠਿਆਨ੍ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ॥ ਪਹਿਲਾ ਰੁਪੱਈਆ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਃ ਸਃ ੧੮੯੦'ਚ ਅਤੇ ਦੂੱਜਾ ਰੁਪੱਈਆ ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਨੇ ਵਿਃ ਸਃ ੧੮੨੩'ਚ ਜਾਰੀ ਕੀੱਤਾ ਸੀ ॥

Ėh ḍaË si2ķ rup2ËÆ ny . rup2ËÆ Lahor tksaL dy ny Ȧty ȦţiÄnиï sлï Ȧmлitsr tksaL dï . phiLa rup2ËÄ mharaja rŋjït siŋġ dy raj vi: s: 1890'c Ȧty dü2ja rup2ËÄ ßŋgï misL ny vi: s: 1823'c jarï kï2ta sï .

These are two and half Sikh rupees. The rupees are Lahori Rupees while half rupee is from Sri Amritsar mint. First rupee was issued in VS 1890 in the reign of Maharaja Ranjit Singh while second is a VS 1823 issue of Bhangi Misl.

ਣ

ਦੂਣੀ ਮੁਹਰ
ɗüṇï muhr
(Double Mohur)

ਇਹ ਦੂਣੀ ਮੋਹਰ ਹੈ ॥ ਇਕ ਦੂਣੀ ਮੋਹਰ'ਚ ੩੨ ਰੁਪੱਈਐ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥ ਇਹ ਮੋਹਰਾਂ ਨਜ਼ਰਾਨੇ'ਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਉਂਦੀਆ ਸੀ ॥ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਵਿਃ ਸਃ ੧੮੮੩'ਚ ਮਰਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ॥

Ėh ɗüṇï mohr hÿ . Ėk ɗüṇï mohr'c 32 rupƻËÆ hunɗy sï . Ėh mohraŋ ṇzrany'c ɗiƻŧiÄŋ jaŪŋɗiÄ sï .
Ėh sɹï Ȧmɹitsr tksaL ŧoŋ vi: s: 1883'c mraraja rṇjïŧ siŋġ ɗy raj'c jarï hoË sï .

This is double mohur. It was equivalent to 32 rupees. This used to be presented as gift or Nazrana. This mohur was issued from Sri Amritsar mint in VS 1883 in the reign of Maharaja Ranjit Singh.

ਤਰਸੂਲ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ
ŧrsüL vaLa rupƨËÄ
(Trident Rupee)

ਤ

ਇਹ ਤਰਸੂਲ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ॥ ਤਰਸੂਲ ਇਕ ਬ੍ਰਾਮਣੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ॥ ਇਹ ਸਿੱਕਾ ਵਿਃ ਸਃ ੧੯੯੮'ਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਮਾਈ ਚੰਦ ਕੌਰ ਦੇ (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਚ੍ਚੇ ਦੇ ਨਾਂਓਂ ਤੇ) ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਖਤ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥

Ėh ŧrsüL ɗy niƨan vaLa siƨka hÿ . ŧrsüL Ėk bɥamṇï niƨan hÿ Ȧŧy Ėh ƨiv jï ɗa sück hÿ . Ėh siƨka vi: s: 1998'c sɹï Ȧmɹitsr tksaL ŧoŋ maË cnɗ kör ɗy (nihaL sinġ ɗy hoṇ vaLy bcɔy ɗy naŋŎŋ ŧy) jaŋ mharaja ƨyr sinġ ɗy vkŧ jarï hoĖÄ sï .

This is Sri Amritsar mint rupee with tarsul or trident mark. Trident is representative of Lord Shiva and is a Brahmnic symbol. This is VS 1898 rupee issued under the reign of either Mai Chand Kaur(Factual regent for unborn child of Nau Nihal Singh) or Maharaja Sher Singh.

ਥ

ਥੋੱਥਾ ਸਿੱਕਾ

ƫoƻƫa siƻka

(Light Coin)

ਇਹ ਥੋੱਥਾ ਜਾਂ ਹਲਕਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ॥ ਵਜਨ ਘਟ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਥੋਥਾ ਸਿੱਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ॥ ਇਹ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਵਿਃ ਸਃ ੧੮੯੪ ਦਾ ਗੋਬਿੰਦਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ॥ ਇਹ ਸਿੱਕਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀੱਤਾ ਸੀ ॥ ਇਹ ਇਕ ਰੁੱਪਈਆ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੧੨ ਆਨ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ॥

Ėh ƫoƻƫa jaɲ hLka siƻka hÿ . vjn ġƫ hoņ krky Ėsnüɲ ƫoƫa siƻka khinɗy ny . Ėh pyʑavr tksaL ɗa vi: s: 1894 ɗa gobinɗʑahï siƻka hÿ . Ėh siƻka srɗar hrï sinġ nLüÆ ny jarï kïƻƫa sï . Ėh Ėk ruƻpËÄ Ȧmɹiƫsr ɗy nankʑahï 12 ÄnиiÄɲ ɗy brabr hunɗa sï .

This is a light coin. It weighs only 7.5 to 8 grams while Sri Amritsar Nanakshahis weigh around 11 grams. This coin was issued by Sirdar Hari Singh Nalwa in VS 1894 and is a Gobindshahi. This rupee was equivalent to 12 annas or three fourths of the Sri Amritsar Nanakshahis.

ਦੇਵਕੀ ਪੈਸੇ

ਦ

ɗyvkï pÿsy (Devki Paise)

ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਦੇਵਕੀ ਪੈਸੇ ਨੇ ॥ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ ਦੇਵਕੀ ਨੰਦਨ(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਜੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾੱਸੇ ਜ਼ਰਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਬਰਤਸਰ ਜੀ ॥ ਜਦਕਿ ਦੂਜਾ ਆਮ ਸਿਖ ਪੈਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ'ਚ ਦੇਵਕੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ॥

Ėh sɹï Ȧmɹiŧsr tksaL ɗy ɗyvkï pÿsy̤ ny. phiLy ŧy gurmuḳï'c Liḳiä hÿ ȦkaL shaĖ ɗyvkï nɳɗn(kɹiƨn) jï Ȧŧy ɗüjy paƻsy̤ zrb sɹï Ȧɳbrŧsr jï . jɗki ɗüja Äm siḳ pÿsa hÿ Ȧŧy farsï'c ɗyvkï ßï Liḳiä hÿ .

These are "Devki" type paisas. First one's obverse legend is Akal Sahai Devki Nandan(Krishan) ji and reverse legend is the one found usually on Sri Amritsar paisas. Second coin has usual legends but on the obverse is "Devki" written in Farsi.

ਧ

ਧੈੱਲਾ

đy2La

(Half Paisa)

ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਧੈੱਲਾ ਹੈ ॥ ਧੈੱਲਾ ਅੱਧਾ ਪੈਸਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ॥ ਇਹ "ਦੇਵਕੀ" ਕਿਸਮ ਦਾ ਧੈੱਲਾ ਹੈ ॥

Ėh sɹï Ȧmɹitsr tksaL ɗa đy2La hÿ . đy2La Ȧ2đa pÿsa huɳɗa sï . Ėh "ɗyvkï" kism ɗa đy2La hÿ .

This is dhela or half paisa of Sri Amritsar mint. This is of type “Devki”.

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪੱਈਆ

Nankƨahï rupƻËa (Nanakshahi Rupee)

ਨ

ਇਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪੱਈਆ ਵਿ: ਸ: ੧੮੪੧ ਜਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਵਰ੍ਹੇ ੩੧੫ ਦਾ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ੩ ਫਾਰਸੀ'ਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥ ਇਸਦੀ ਇਬਾਰਤ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕਹਿਆ ਜਾਓਂਦਾ ਸੀ ॥ ਉਧੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਸਿੱਕਾ ਜ਼ਦ ਬਰ ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਫਜ਼ਲ ਸਚ੍ਚਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸ੍ਤ ਫਤ ਤੇਗਇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹ ਨਾਨਕ ਵਾਹਿਬ ਅਸ੍ਤ" ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾੱਸੇ "ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀਓ ਜ਼ਰਬ ਜੁਲੂਸ ਮੈਮਨਤ ਬਖ੍ਤ ਅਕਾਲ ਤਖ੍ਤ ਸਨਾਹ (ਵਿ: ਸ:) ੧੮੪੧" ॥ ਇਹ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਵੇੱਲੇ ੩ ਜਾਂ ੪ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਕ ਸੀ ॥

Ėh nankƨahï rupƻËÄ vi: s: 1841 jaɲ nankƨahï vrɥy 315 ɗa hÿ . nankƨahï vrɥy ɖa 3 farsï'c pŗɥiÄ ja skɗa hÿ . Ėsɗï Ėbarŧ krky Ėsnüɳ nankƨahï khiÄ jaŎɲɗa sï . Ėɥđy Ėk pasy Liķi Ä hÿ "siƻka zɗ br hr ɗo ÄLm fzL scɔa sahib Ȧs‡ fŧ ŧygĖ gurü gobinɗ siŋġ ƨah nank vahib Ȧs‡" Ȧŧy ɗujy paƻsy "sɹï Ȧmɹiŧsr jïŎ zrb juLüs mÿmnŧ bķ‡ ȦkaL ŧķ‡ sṉah (vi: s:) 1841" . Ėh misLaɲ ɗy jmany ɗa siƻka hÿ Ȧŧy mharaja rṇjïŧ siŋġ Ės vyƻLy 3 jaɲ 4 vrɥiÄɲ ɗa jvak sï .

This is Nanakshahi Rupee of year VS 1841 and Nanakshahi Era 315. Farsi 3 can be seen on the obverse. Because of the legend these types were called Nanakshahi. Obverse legend says "Coin struck through each of the two worlds by grace of the True Lord. Victory gained by the sword and Guru Gobind Singh the Nanak Lord is the provider. Reverse legend says "Struck at the illustrious Amritsar under the prosperous rule of the fortunate Akal Tahkt (in the VS) 1841". This coin is from the Misl period and at this time Maharaja Ranjit Singh was a toddler of 3/4 years.

ਪ

ਪੈਸੇ

pÿsy
(Paise)

ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਪੈਸੇ ਕਈ ਸ਼ਕਲਾਂ'ਚ ਛਾੱਪੇ ਜਾਓਂਦੇ ਸੀ ॥ ਜਿਵੇਂ ਗੋਲ ਚਕੋਰ ਛੇ ਕੋਣੇ ਅੱਠ ਕੋਣੇ ਵਗੈਰ੍ਹਾ ॥ ਬਹੁਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਜਾਰੀ ਕਰਦੀ ਸੀ ॥ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਵਾਲੇ ਭੀ ਪੈਸੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥ ਨਾਲ ਦੀ ਤਸਵੀਰ'ਚ ਦੂਜਾ ਫਾਰਸੀ ਇਬਾਰਤ ਵਾਲਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਨੇ ॥ ਪੰਜਵਾ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਵਾਲਾ ਪਾ ਆਨ੍ਹਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਜਾਂ ਇਕ ਪੈਸਾ ਹੈ ॥

sik̦ raj dy pÿsy kË ƨkLaŋ'c ċa2py jaŎndy sï . jivyŋ goL ckor ċy koṇy Ȧ2ţ koṇy vgÿrɥa . bhuŧy sɹï Ȧmɹitsr tksaL jarï krdï sï . farsï dï Ėbarŧ vaLy ßï pÿsy hundy sï . pr bhuŧy gurmuk̦ï dï Ėbarŧ vaLy hï hundy sï . naL dï ŧsvïr'c düja farsï Ėbarŧ vaLa pyƨavr Ȧŧy bakï dy sɹï Ȧmɹitsr tksaL dy si2ky ny . pnjva farsï dï Ėbarŧ vaLa pa Ȧnʋa nankƨahï jaŋ Ėk pÿsa hÿ .

Sikh paisas were issued in various shapes such as round, square, hexagon, octagon etc. Majority were round ones. Most paisas were issued by Sri Amritsar mint. Paisas were also issued with Farsi legends. But most paisas had Gurmukhi legends. In the adjacent picture second coin is from Peshawar mint and has a Farsi legend, while all others are from Sri Amritsar mint. Fifth one is Pa Anna Nanakshahi or Quarter Anna or One Paisa of Sri Amritsar mint with Farsi legend.

ਫਲੂਸ
fLüs
(Falus)

ਫ

ਫਲੂਸ ਫਾਰਸੀ'ਚ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ॥ ਖੱਬੇ ਪਾੱਸੇ ਤਸਵੀਰ'ਚ ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਪੈਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇ੍ਧੇ'ਚ ਫਲੂਸ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥ ਦੂਜਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਫਲੂਸ ਹੈ ॥ ਪੱਤੇ ਵਾਲੇ ਪਾੱਸੇ ਫਲੂਸ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥ ਤੀਜਾ ਸ਼ਾਇਦ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਫਲੂਸ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਫਾਰਸੀ'ਚ "ਕ ਫਲੂਸ" "ਸਹਾਇ" ਮਗਰੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥ ਬਹੁਤੇ ਫਲੂਸ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥

fLüs farsï'c pÿsy nüŋ khiŋɗy ny . ķƻby paƻsy ŧsvïr'c phiLa sɹï Ȧmɹiŧsr ɗa pÿsa hÿ Ȧŧy Ėʮđy'c fLüs Lfz ɗa Ėƻk hiƻsa pŗʮiÄ ja skɗa hÿ . ɗüja ķɛmïr ɗa fLüs hÿ . pƻŧy vaLy paƻsy fLüs pŗʮiÄ ja skɗa hÿ . ŧïja ƨaĖɗ sɹï Ȧmɹiŧsr ɗa fLüs japɗa hÿ farsï'c "k fLüs" "shaĖ" mgroŋ pŗʮiÄ ja skɗa hÿ . bhuŧy fLüs farsï ɗï Ėbarŧ vaLy huŋɗy sï .

Falus in Farsi means paisa. In the adjacent picture, first one is paisa with Gurmukhi legend and a part of "Falus" can be read in Gurmukhi between 11 and 1'O clock on the reverse. Second coin is Falus of Kashmir. Third one seems to be Falus of Sri Amritsar mint. "k falus" can be read after Gurmukhi word "Sahai".

ਬ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਰੁਪੱਈਆ

baba bɳɗa siɳġ bhaɗr rupƻЁÄ

(Baba Banda Singh Bahadur Rupee)

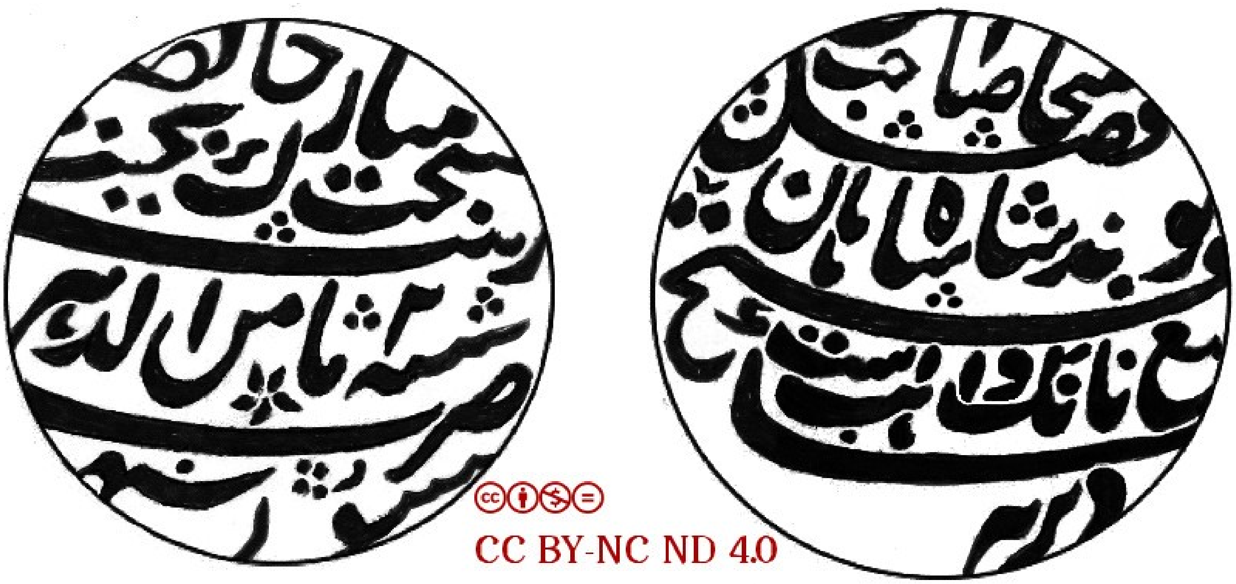

ਹਾਂਸ ਹਰਲੀ ਸਿਖ ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਸਿੱਕਾ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਰੇ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ । ਜਦਕਿ ਆਮ ਸਿਖ ਜਗਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਮਣਦਾ ਹੈ ਕਿਓਂਕਿ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੇ ਲੱਗੀ ਮੁਹਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਕਿਆ ਤੇ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਓਂਦੀ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਸਰਨ ਸਿੰਘ/ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਲੌਗ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਬਤ ਪਹਿਲਾ ਹੁਕਮਾਨਾਮੇ ਤੇ ਇਸ੍ਤਮਾਲ ਕੀਤ੍ਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿੱਕੇ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦਾ "੨" ਜਾਂ ٢ ਵੇੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥

haɲs hrLï siķ siƻkiÄɲ ɗy mahir muŧabik Ėh siƻka kisy siķ srɗar ny jarï kïƻŧy sï ƶaĖɗ nvab kpür siɳġ ny , jɗki Äm siķ jgŧ Ėnɥaɲ nüɳ baba bɳɗa siɳġ bhaɗr ɗy siƻky mɳɗa hÿ kiŎɲki Ŏnɥaɲ ɗy Ėk hukmnamy ŧy Lƻgï muhr Ėnɥaɲ siƻkiÄ ŧy Liķï Ėbarŧ naL myL ķaŎɲɗï hÿ . Äŧy srn siɳġ/ɗLviɳɗr siɳġ ɗy bLög muŧabik baba jï ny sɳbŧ phiLa hukmanamy ŧy Ėsǂmal kïŧǂa hÿ Äŧy Ės siƻky ŧy farsï ɗa "2" jaɲ ٢ vyƻķiÄ ja skɗa hÿ .

Hans Herrli a Sikh coins expert believes that this rupee was issued by Sikh Sirdars perhaps Nawab Kapur Singh and call these types Khalsa rupees, while Sikhs believe that these were issued by Baba Banda Singh Bahadur because a seal on one of his Hukamnama, an edict, has same legend as on these coins. According to Saran Singh/Dalwinder Singh, Baba ji used "Sambat Pehla" or first regnal year on his Hukamnama. On this coin Farsi 2 or "٢" can be seen(3'O Clock) which is indeed a regnal year.

ਭੀਮਾ ਸਿੰਘ ਅਰਦਲੀ ਰੁਪੱਈਆ

ßïma siṇġ ȦrdLï rupƨËÄ

(Bhima Singh Ardali Rupee)

ਭ

ਇਹ ਭੀਮਾ ਸਿੰਘ ਅਰਦਲੀ ਦਾ ਰੁਪੱਈਆ ਹੈ ॥ ਭੀਮਾ ਸਿੰਘ ਅਰਦਲੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੁਬੇਦਾਰ(ਗਵਰਨਰ) ਵਿ: ਸ: ੧੮੮੭ ਤੋ. ਵਿ: ਸ: ੧੮੮੮ ਤਾਂਈ ਸੀ ॥ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਲਫਜ਼ ਉੱਪਰ ਫਾਰਸੀ ਦਾ "ਬੇ" ਭੀਮਾ ਸਿੰਘ ਅਰਦਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ॥ ਇਸਦੇ ਕਈ ਰੁਪਈਆਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ "ਭ" ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

Ėh ßïma siṇġ ȦrɗLï ɗa rupƨËÄ hÿ . ßïma siṇġ ȦrɗLï kƨmïr ɗa subyɗar(gvrnr) vi: s: 1887 ŧo. vi: s: 1888 ŧaɲË sï . farsï ɗy gurü Lfz Üƨpr farsï ɗa "by" ßïma siṇġ ȦrɗLï ɗa niƨan hÿ . Ėsɗy kË rupËÄɲ ŧy gurmuḳï ɗa "ß" ßï hunɗa hÿ .

This is Bima Singh Ardali Rupee issued while he was governor of Kashmir under Sikh rule. On obverse Farsi “Bey” or “B” can be read which was his personal mark. On some coins one can see Gurmukhi "ਭ". Bhima Singh Ardali was governor from VS 1887 to VS 1888.

ਮ

ਮੋਰਾਂਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪੱਈਆ

moraɲɀahï rupƻĖÄ

(Morashahi)

ਇਹ ਮੋਰਾਂਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਬਤ ਕਹਿਆ ਜਾਓਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਕੰਵਰੀ ਦੇ ਨਾਓਂ ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ॥ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੁੰਗੇ ਅਕਾਲ ਤਖੁ ਤਲਬ ਕਰ ਕਰਕੇ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਈ ਸੀ ॥ ਪਰ ਇਸ ਸਿੱਕੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੋਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਬੂਟੀ ਹੈ ॥ ਅੱਜਕਲ ਕੁਝ ਲੋਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰਸ਼ਾਹੀ ਕਹਿੱਦੇ ਨੇ । ਪਰ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ ॥ ਇਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿ: ਸ: ੧੮੬੨'ਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਤਾ ਗਇਆ ਸੀ ॥ ਇ੍ਧਧੇ'ਚ ਅਕਾਲ ਸ਼ਬਦ ਫਾਰਸੀ'ਚ ਬਿਨਾ ਅਲਿਫ ਦੇ "ਕਾਲ" ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥

Ėh moraɲɀahï siƻka hÿ Ės babŧ khiÄ jaǑɲɗa hÿ ki Ėh mharaja rṇjiŧ siṅġ ny Ėk Äpṇy ɗrbar ɗï knȊrï ɗy naǑɲɲ ŧy cLaĖÄ sï . mharajy nüɳ ȦkaLï füLa siṅġ ny buɳgy ȦkaL ŧḳǂ ŧLb kr krky ŧnḳah LgaË sï . pr Ės siƻky ŧy niɀan mor ɗa nhiɲɲ Ėh büti hÿ . Ȧƻjkʟ kuʝ log ėnɥaɳ siƻkiaɳ nüɳ byrɀahï khiƻdy ny, jo glŧ hÿ . Ėh nankɀahï siƻka hÿ Ȧŧy vi: s: 1862'c sɹï Ȧmɹiŧsr tksaL ŧoɲ jarï kïŧǂa gĖÄ sï . Ėɥđy'c ȦkaL ɀbɗ farsï'c bina ȦLif ɗy "kaL" LiḳiÄ miLɗa hÿ .

This is Morashahi rupee of VS 1862 an Amritsar mint issue is of Nanakshahi type. It's said that Maharaja Ranjit Singh issued this in the name of one of his courtesan Moran. For this he was summoned by Akali Phoola Singh at Akal Boonga and punished. Now a days some people call these types as Bershahi, but that is incorrect. The main mark is not peacock's tail but some kind of berries. Farsi word "Akal" on these type of coins is spelled "Kal" without the Farsi letter "Alif".

ਯਕ ਫਲੂਸ
Ȳk fLüs
(One Falus)

ਯ

ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਯਕ ਫਲੂਸ ਹੈ ॥ ਇ੍ਥੇ ਇਕ ਪੱਸੇ ਫ਼ਾਰਸੀ'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਯਕ ਫਲੂਸ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪੱਸੇ ਗੁਰਮੁਖੀ'ਚ "ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਹਾਇ"॥ ਇਹ ਵਿ: ਸ: ੧੯੦੧'ਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਤਾ ਗਇਆ ਸੀ ॥

Ėh sɹï Ȧmɹitsr tksaL ɗa ȳk fLüs hÿ . Ėɥđy Ėk pa₴sy farsï'c LiķiǞ hÿ ȳk fLüs Ȧŧy ɗüjy pa₴sy gurmuķï'c "baba nank jï shaĖ". Ėh vi: s: 1901'c mharaja ɗLïp sinġ ɗy raj'c jarï kïŧŧa gĖǞ sï .

This is Yek Falus or One Falus of Sri Amritsar mint. On obverse in Farsi "Yek Falus" is written while on reverse in Gurmukhi legend says "Baba Nanak Jee Sahai". This seems to be an VS 1901 issue under the reign of Maharaja Dalip Singh.

ਰ

ਰਲੀਆ ਰਾਮੀ ਰੁਪੱਈਆ

rLïÄ ramï rup2ËÄ

(Ralia Rami Rupee)

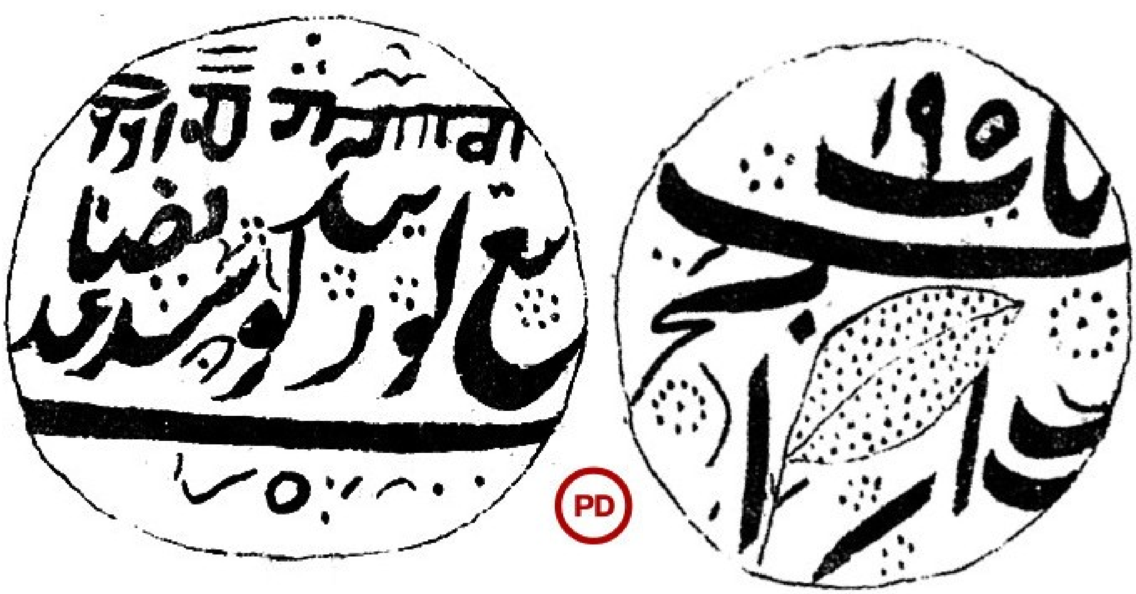

ਇਸ ਸਿੱਕੇ ਨੂੰ ਰਲੀਆ ਰਾਮੀ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ॥ ਇਹ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਂ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਵਿ: ਸ: ੧੯੦੫ ਦਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਾ ਹੋਇਆ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰੁਪੱਈਆ ਹੈ ॥ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਨਾਓਂ "ਨਿਮਕ" ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਇਸ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਜਿਕਰ ਜਰਨਲ ਔਫ ਦੀ ਏਸ਼ੀਐਟਿਕ ਸੋਸਾਈਟੀ ਔਫ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਜਿਲ੍ਦ ੩੩'ਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਇਹ ਸਿੱਕਾ ੧੮੫੯ ਈਸਵੀ'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਜਿਲੇ ਦੇ ਬਜਾਰਾਂ'ਚ ਆਮ ਚਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ॥

Ės si2ky nün rLiÄ ramï pind dadn kanï khindy sï . Ėh pind dadn kan tksaL da vi: s: 1905 da jarï kït‡a hoĖÄ nankzahï kism da rup2ËÄ hÿ . tksaL da naOn "nimk" kr ky LikiÄ hoĖÄ hÿ . Ės si2ky da jikr jrnL Ăf dï ÆzïÆtik sosaËtï Ăf bngaL dï jiL½d 33'c hoĖÄ hÿ . Ėh si2ka 1859 Ësvï'c pnjab dy gujrat jiLy dy bjaran'c Äm cLda hunda sï .

This rupee is called Ralia Rami Pind Dadan Khani. It was issued by Pind Dadan Khan mint which is marked as "Nimak" on reverse under the VS year 1905. This coin is mentioned by the Journal of Asiatic Society of the Bengal vol XXXIII. It was in circulation in the bazaars of Goojrat district of the Punjab in 1859 AD.

ਲਾਹੌਰੀ ਮੋਹਰ

Lahörï mohr (Lahore Mohur)

ਲ

ਇਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪੱਈਆਂ ਦੇ ਠੱਪੇ ਜਾਂ ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਲਾਹੋਰ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੈ ॥ ਇਹ ਵਿ: ਸ: ੧੮੮੮ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ'ਚ ਜਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ॥ ਇਕ ਮੋਹਰ'ਚ ੧੬ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪੱਈਏ ਹ◌ੰਦੇ ਸੀ ॥ ਇਹ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਘੜੀਆਂ ਜਾਓਂਦੀਆਂ ਸੀ ॥

Ėh nankƨahï rupƻËÄɲ ɗy ʈƻpy jaɲ sƻcy naL bɳï hoË Lahor tksaL ɗï mohr hÿ . Ėh vi: s: 1888 ɗï hÿ Ȧŧy mharaja rɳjïŧ siŋġ ɗy raj'c jarï hoË sï . Ėk mohr'c 16 nankƨahï rupƻËÆ hɳɗy sï . Ėh nzrany vas‡y ġŗïÄɲ jaǑɲɗïÄɲ sï .

This is a Mohur issued by Lahore mint in VS 1888 under the reign of Maharaja Ranjit Singh. This coin has been minted using the rupee dies. One Nanakshahi Mohur was equivalent to 16 Nanakshahi rupees. These mohurs were minted for presentation or nazrana.

ਵ

ਵਿਕ੍ਰਮ ਸੰਮਤ

Vikɹm sɳmŧ

(Vikram Sammat VS Era)

ਵਿਕ੍ਰਮ ਸੰਮਤ ਜਾ ਸੰਬਤ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਂ ਜਾ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਮਨਾਓਣ ਵਾਸ੍ਤੇ ਇਸ੍ਤੁਮਾਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ॥ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਵਿਕ੍ਰਮ ਸੰਮਤ ਸਾਲ ਦਾ ਹੀ ਇਸ੍ਤੁਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ॥ ਇਹ ਆਮ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੫੭ ਸਾਲ ਗਾਹਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਸੋ ਕਿਸੇ ਭੀ ਈਸਵੀ ਸਾਲ'ਚ ੫੭ ਜਮਾਂ ਕਰਣ ਨਾਲ ਵਿਕ੍ਰਮ ਸੰਮਤ ਸਾਲ ਮਿਲ ਜਾਓਂਦਾ ਹੈ ॥ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਅਨੰਦਘਰ ਦੇ ਸਿੱਕੇ'ਚ ੧੮੪੪ ਨੂੰ ਈਸਵੀ'ਚ ਬਦਲਣ ਵਾਸ੍ਤੇ ੫੭ ਘਟਾ ਕੇ ੧੭੮੭ ਈਸਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ॥ ਵਿঃ ਸঃ ਤੋ ਇਲਾਵਾ ਸਿਖ ਸਿੱਕਿਆਂ'ਚ ਹਿਜਰੀ ਜੋ ਇਸਲਾਮੀ ਸਾਲ ਹੈ ਦਾ ਭੀ ਇਸ੍ਤੁਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੇੱਖਿਆ ਗਇਆ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਕਾ ॥ ਇ੍ਧੇ'ਚ ਹਿਜਰੀ ਸਾਲ ਦਾ ੧੨੦ x ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਰੁਪੱਈਆਂ ਤੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਭੀ ਇਸ੍ਤੁਮਾਲ ਵੇਖਿੱਆ ਗਇਆ ਹੈ ॥

vikɹm sɳmŧ ja sɳbŧ vikɹmï saL hunɗa hÿ jo hinɗü smaɲ ja ɗin ɗihaŗy mnaŎņ vasŧy Ėsŧmal krɗy ny . siķ raj ɗy si2kiĀɲ ŧy bhuŧa vikɹm sɳmŧ saL ɗa hï Ėsŧmal hunɗa sï . Ėh Ām Ësvï ŧoɲ 57 saL gahaɲ cLɗa hÿ . so kisy ßï Ësvï saL'c 57 jmaɲ krņ naL vikɹm sɳmŧ saL miL jaŎnɗa hÿ . jivyɲ Ės Ānnɗġr ɗy si2ky'c 1844 nüɳ Ësvï'c bɗLņ vasŧy 57 ġta ky 1787 Ësvï bņɗa hÿ . vi: s: ŧo ĖLava siķ si2kiĀɲ'c hijrï jo ĖsLamï saL hÿ ɗa ßï Ėsŧmal hunɗa hoĖĀ vy2ķiĀ gĖĀ hÿ , jivyɲ ki Ėh si2ka . Ėųđy'c hijrï saL ɗa 120x pŗųiĀ ja skɗa hÿ . Āŧy sɹï Āmɹiŧsr tksaL ɗy kuj rup2ĖĀɲ ŧy nankƨahï sɳmŧ ɗa ßï Ėsŧmal vyķi2Ā gĖĀ hÿ .

Vikram Sammat is a Hindu calendar and is 57 years ahead of CE calendar. So this Anandghar mint coin's issue year 1844 can be deduced in CE by deducting 57 which is 1787 AD. Mostly dates on Sikh coins are in VS. But Hijri which is Muslim era and Nanakshahi eras also have been used. AH date of 120x can be seen on this coin between 11 and 12'o clock on obverse. Some Nanakshahi coins of Sri Amritsar mint also have dates in Nanakshahi era generally on obverse.

ਖੜਗ ਸਿੰਘ

Ḳŗg siŋġ (Kharag Singh)

ੜ

ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੬'ਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੋਤ ਮਗਰੋਂ ਬਣਿਆ ॥ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜ ਸਿਰਫ ੧੬ ਮਹੀਣੇ ਹੀ ਰਹਿਆ ॥ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕਰਨੈਲ ਐਲੈਕਸਜ਼ੈਂਡਰ ਗਾਰਡਨਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਿਰਫ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਔਲਾਦ ਸੀ ਅਤੇ ਅਫੀਮ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਲੱਤ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਅੱਯਾਸ਼ੀ'ਚ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਸੀ ॥ ਕਿਹਾ ਜਾਓਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਜ਼ਹਿਰ ਖਵਾ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ॥ ਨਾਲ ਦੀ ਤਸਵੀਰ'ਚ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੭ ਦਾ ਮੁਲਤਾਨ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਕਾ ॥

ḳŗg siŋġ pŋjab ɗa mharaja vi: s: 1896'c mharaja rŋ̧jïŧ siŋġ ɗï moŧ mgroɲ bŋ̧iÄ . Ės ɗa raj sirf 16 mhïŋ̧y hï rhiÄ . mharaja rŋ̧jïŧ siŋġ ɗy Ȧmrïkï krnÿL ǢLÿkszÿŋdr gardnr muŧabik sirf ḳŗg siŋġ hï mharajy ɗï jaĖz ĂLaɗ sï Ȧŧy Ȧfïm Ȧŧy ƨrab ɗï Lƻŧ krky bhuŧ smaɲ Ȧƻȳaƨï'c guzrɗa sï . kiha jaŎɲɗa hÿ ki Ėsɗy puŧǂr nö nihaL siŋġ ny höLï höLï zhir ḳva ky Ėsnüŋ mrva ɗiƻŧa sï . naL ɗï ŧsvïr'c vi: s: 1897 ɗa muLaŧan tksaL ɗa Ėk siƻka . 1897 ɗa muLŧan tksaL ɗa Ėk siƻka .

Kharag Singh became Punjab's Maharaja in VS 1896 after death of Maharaja Ranjit Singh. His reign was for only 16 months. According to American Colonel Alexander Gardner in the employ of Maharaja Ranjit Singh., he was the only legitimate child and was an opium addict and an alcoholic and hence was a profligate. It's said that his son Nau Nihal Singh had him poisoned slowly. Adjacent picture depicts a rupee of VS 1897 from Multan mint.

ਸ਼

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ

ƨyr siɳġ

(Sher Singh)

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਔਲਾਦ ਸੀ ॥ ਇਹ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੮'ਚ ਮਾਈ ਚੰਦ ਕੌਰ । ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਲਾਹੋਰ ਕਿਲੇ'ਤੇ ਚੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਟਾਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਸੀ ॥ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਵਿ: ਸ: ੧੯੦੦'ਚ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਨੇ ਧੋੱਖੇ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤ੍ਤਾ ਸੀ ॥ ਦਾੜ੍ਹੀ ਬਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕਿਵਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤ੍ਤੀ ਸੀ ॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜਾਂ ਗਵਰਨਰ ਭੀ ਵਿ: ਸ: ੧੮੮੮ ਤੋਂ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੧ ਤਾਂਈ ਰਹਿਆ ਸੀ ॥ ਨਾਲ ਦੀ ਤਸਵੀਰ'ਚ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਤੇ ਸਿੱਕੇ ਵੇੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ ॥ ਪਹਿਲਾ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੦ ਦਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰੁਪੱਈਆ । ਦੂਜਾ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਪੈਸਾ ॥ ਤੀਜਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪੈਸਾ ॥

mharaja ƨyr siɳġ rn̩jïŧ siɳġ ɗï najaĖz ĂLaɗ sï . Ėh vi: s: 1898'c maË cɳɗ kör , k̩r̩g siɳġ ɗï viđva nüɳ Lahor kiLy'ŧy cr̩aË ŧoɲ baȦɗ htaky mharaja bn̩iÄ sï . Ȧŧy mharaja ƨyr siɳġ ɗa kŧL vi: s: 1900'c Ȧjïŧ siɳġ sɳđavaLïÄ ny đoƻk̩y naL kr ɗiŧŧa sï . ɗar̩ï bnɥn̩ ɗa rivaj phiLï var mharaja ƨyr siɳġ ny hï ƨurü kïŧŧa sï . ƨyr siɳġ kƨmïr ɗa sübyɗar jaɲ gvrnr ßï vi: s: 1888 ŧoɲ vi: s: 1891 ŧaɲË rhiÄ sï . naL ɗï ŧsvïr'c ƨyr siɳġ ɗy jarï kïƻŧy siƻky vyƻk̩y ja skɗy ny . phiLa vi: s: 1890 ɗa kƨmïr ɗa rupƻËÄ , ɗüja sɹï Ȧmɹiŧsr ɗa pÿsa . ŧïƻja kƨmïr ɗa pÿsa .

Sher Singh became maharaja in VS 1898 after removing widow of Kharag Singh in an attack on the Lahore fort. He was assasinated in VS 1900 by Ajit Singh Sandhawalia. The trend of beard grooming among Sikh men was started by him. He was also governor of Kashmir from VS 1888 to VS 1891. In the adjacent picture his Kashmir rupee, Sri Amritsar and Kashmir paisas.

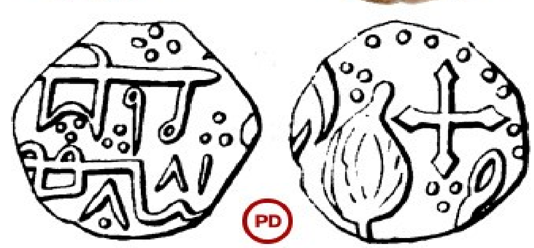

ਖ਼ੋਟ੍ਰਾ ਸਿੱਕਾ
ḳ ot̪a si2ka
(Debased coin)

ਖ਼

ਖੋ਼ਟ ਜਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾ ਸਿੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ੋਟ੍ਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ॥ ਕਸ਼ਮੀਰ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ'ਚ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ'ਚ ਚਾਂਦੀ ਕਾਫੀ ਘਟ੍ਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਤਾਂਬਾ ਬਹੁਤਾ ॥ ਇਹ ਵਿਃ ਸਃ ੧੯੦੩ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਬਾਕੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸਿੱਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਗੋਬਿੰਦਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦਾ ਆਖਰੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ॥ ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੋਗਰੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ੭੫ ਲੱਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪੱਈਏ ਦੇਕੇ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ॥

ḳoṭ jiÄɗa hoṇ krky Ėnụa si2kiÄɲ nüɳ ḳoṭa khinɗy ny . kɛmïr tksaL ɗy si2kiÄɲ'c ḳas kr ky ȦḳïrLy saLaɲ ɗy si2kiÄɲ'c caɲɗï kafï ġt̪ hunɗï sï ŧy ŧaɲba bhuŧa . Ėh vi: s: 1903 ɗa si2ka bakï kɛmïrï si2kiÄɲ vaŋg gobinɗɛahï si2ka hÿ Ȧŧy kɛmïr ŧy siḳ raj ɗa Äḳrï vrụỵ ɗa si2ka hÿ . Ėsŧoɲ baȦɗ dogry guLab siŋġ ny kɛmïr Ȧŋgɹyjaɲ ŧoɲ 75 L2ḳ nankɛahï rup2ËÆ ɗyky mu2L Lÿ LiÄ sï .

This is a debased coin. Kashmir mint coins especially of the later years had less silver and more copper than regular rupees of the Sikh Empire. This coin of the VS year 1903 is a Gobindshahi coin like other Kashmir Sikh coins and was of last year of Sikh occupation of Kashmir. After this Dogra Gulab Singh bought Kashmir from the British by paying 75 lakhs or 7.5 million Nanakshahi rupees.

ਗ਼ਾ

ਗ਼ੋਲ ਸਿੱਕਾ

gɤoL siƻka

(Round Coin)

ਇਹ ਗੋਲ ਸਿੱਕਾ ਇਕ ਰੁਪੱਈਆ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ'ਚ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਵਕਤ ਵਿ: ਸ: ੧੯੦੫ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ॥ ਸਿੱਖ ਸਿੱਕੇ ਗੋਲ ਚਕੋਰ ੬ ਕੋਣੇ ਅਤੇ ੮ ਕੋਣੇ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ॥ ਇਹ ਜੰਗ ਦੂਜੀ ਸਿੱਖ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਜੰਗ'ਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸਿਖ ਰਾਜ ਖੁੰਝ ਗਇਆ ॥

Ėh goL siƻka Ėk rupƻËÄ ɗivan müLraj ny muLtan'c ġyrabɳɗi vkt vi: s: 1905 cLaĖÄ sï . siķ siƻky goL ckor 6 koņy Ȧty 8 koņy ßï hunɗy sï . Ėh jŋg ɗüji siƻķ Ȧŋgɹyjï jŋg'c tbɗiL ho gË Ȧty siķ raj ķunʝ gĖÄ .

This round coin is Gold rupee issued by Diwan Mulraj during siege of Multan in VS 1905. Sikh apart from being round were square, hexagonal and octagonal too. This siege turned into second Anglo Sikh War and the Punjab was annexed by the Britain.

ਜ਼ਰਬ

zrb
(Struck at)

ਜ਼

ਜ਼ਰਬ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਛਾੱਪਿਆ ਜਾਂ ਠੋਕਿਆ ਗਇਆ ਯਾਨੀ ਕਿ ਜਾਰੀ ਕੀਤ੍ਰਾ ਗਇਆ ॥ ਪਹਿਲ◌ੇ ਸਿੱਕੇ ਤੇ ਜਰਬ ਸ੍ਰੀ ਅ◌ੰਬਰਤਸਰ ਜੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਤ◌ੇ ਜਰਬ ਕਸਮੀਰ ॥

zrb ɗa mŧLb hunɗa hÿ ċa2piÄ jaɲ ţokiÄ gĖÄ ÿani ki jarï kïŧ‡a gĖÄ . phiLy si2ky ŧy jrb sɹï Ȧɲbrŧsr jï LiķiÄ hÿ Ȧŧy ɗüsry ŧy jrb ksmïr .

Zarb means struck at or issued at. First coin was struck at Sri Amritsar and the second at Kashmir.

ਫ਼

ਫ਼ੁੱਲ ਵਾਲਾ ਰਪੱਈਆ

F•uL vaLa rp2ËÄ (Rupee With Flower)

ਇਹ ਫ਼ੁੱਲ ਵਾਲਾ ਰੁਪੱਈਆ ਮੁਲਤਾਨ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਵਿ: ਸ: ੧੮੯੫ ਦਾ ਹੈ ॥ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ॥

Ėh f•u2L vaLa rup2ËÄ muLṭan tksaL ɗa vi: s: 1895 ɗa hÿ . Ėh mharaja rṇjïṫ sinġ ɗy raj ɗöran jarï hoĖÄ sï .

This is Multan Rupee with flower mark and was issued in VS 1895 during the reign of Maharaja Ranjit Singh

Credits/ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਨਾ

ਇਸ ਕਿਤਾਬ'ਚ ਇਸ੍ਤੁਮਾਲ ਹੋਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮਜੂਜ਼ੀਅਮ ਨੇ ਆਮ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਗੁਣ ਆਰੋਪਣ-ਗੈਰ ਵਪਾਰਕ-ਗੈਰ ਵਿਉਤਪੱਨ ਸਮਾਨ-ਸਾਂਝਾਕਰਨ ੪.੦ ਆਗਿਆ ਪੱਤਰ ਹੇਠ ਜਾਰੀ ਕੀਤ ੀਆਂ ਨੇ ॥ ਜਿੜ੍ਹੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ (PD) ਮਾਰਕੇ ਨਾਲ ਹਨ । ਓਹ ਲੋਕਕ ਖੇਤ੍ਰੁਰ(ਪਬਲਿਕ ਡੋਮੇਨ)'ਚ ਨੇ ॥ ਅਤੇ ਜਿੜ੍ਹੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾ ਤੇ (CC)(BY)(NC)(ND) 4.0 ਮਾਰਕਾ ਹੈ ਓਹ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਖਾਸ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਾਸ੍ਤੇ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ ॥

Images included in this book are used/made available under the terms of Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) license by British Museum. Images marked (PD) are in public domain. Images marked CC BY-ND NC 4.0 have been created specially for this book by the author.

ਇਹ ਕਾਇਦਾ ਤੁਸੀਂ http://www.KhalsaSchool.net ਤੋਂ ਮੁਫ਼ਤ'ਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਂ ॥

Ėh kaĖɗa ŧusïŋ http://www.KhalsaSchool.net ŧoŋ mufŧ'c pɹapŧ kr skɗy hoŋ.

You can download a free copy of this book from http://www.KhalsaSchool.net.

Gurmukhi Transliteration powered by KhalsaSchool.net

ਸਿਰਫ ਮੁਫ਼ਤ ਵੰਡਣ ਵਾਸਤੇ

Strictly for FREE distribution.